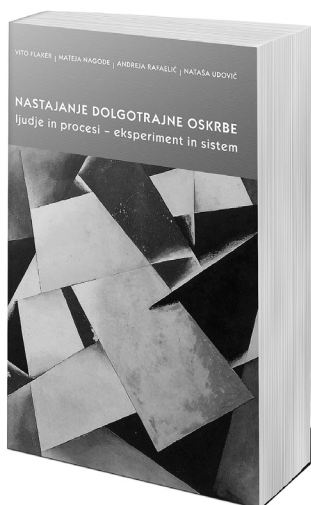

Vito Flaker, Mateja Nagode, Andreja Rafaelič,
Nataša Udovič (2011)

NASTAJANJE DOLGOTRAJNE OSKRBE: LJUDJE IN PROCESI – EKSPERIMENT IN SISTEM

Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. 372 strani.
ISBN 978-961-6569-36-1.

Ob čedalje pogostejše omenjenih demografskih spremembah postajamo vse pozornejši tudi na izraz dolgotrajna oskrba. Med strokovnjaki je dolgotrajna oskrba že kar uveljavljen in prepoznaven fenomen, več dvomov in skrbi povzročajo razprave o uvajanju in sistemskem vzpostavljanju takšne oskrbe. V monografiji *Nastajanje dolgotrajne oskrbe: ljudje in procesi – eksperiment in sistem* avtorji Vito Flaker, Mateja Nagode, Andreja Rafaelič in Nataša Udovič pojasnjujejo uvajanje dolgotrajne oskrbe na podlagi eksperimenta z uvajanjem neposrednega financiranja dolgotrajne oskrbe. Več kot šest let trajajoči projekt spremlja obsežno gradivo petih poročil, pred leti objavljena monografija, v tokratni pa bralec najde tako informacije o poteku projekta kot tudi empirične in praktične podatke o uvajanju dolgotrajne oskrbe v Sloveniji.

Knjigo sestavlja pet poglavij. V prvem poglavju *Ljudje* nas avtorji seznanijo z ljudmi, vključenimi v eksperiment. Na zanimiv, predvsem pa preprost in lahko razumljiv način opišejo življenjske zgodbe šestnajstih

ljudi. Njihove težave in uspehi nas spremljajo skozi celotno gradivo tako, da smo sproti seznanjeni z učinki, ki jih je uvajanje dolgotrajne oskrbe prinašalo v njihovo življenje. Spoznamo, da življenjska usoda ni dokončna, da jo je možno preoblikovati, izboljšati. Vsako od predstavljenih življenjskih zgodb ob koncu projekta lahko povzamemo s stavkom:

Sem človek, ki je imel nesrečo v življenju, z denarjem, ki sem ga dobil v projektu, sem s pomočjo drugih uresničil nekatere svoje cilje, in zdaj živim bolje. (Str. 110.)

Kako je eksperiment to v resnici omogočil, avtorji pojasnjujejo v drugem poglavju *Procesi*. V njem predstavijo metodo individualnega načrtovanja in izvajanja storitev. Metoda individualnega načrtovanja ni mehanična metoda, kakršne poznamo v drugih sistemih dolgotrajne oskrbe in s katerimi merimo probleme in primanjkljaje v življenju ljudi. Z individualnim načrtovanjem vključimo posameznika kot

aktivnega sodelavca pri oblikovanju podpore, ki jo potrebuje za samostojno življenje. (Str. 113.)

Izhajamo iz želja in potreb posameznika, ne iz problemov, ki jih opredeli strokovnjak. Metodo sestavljata dva procesa: načrtovanje in izvajanje. Spoznamo načela načrtovanja, primer načrta, značilnosti izvajanja načrta v samem eksperimentu in številne ovire, ki jih zdajšnja sistema socialnega in zdravstvenega varstva pomenita za uvajanje metode individualnega načrtovanja in izvajanja storitev dolgotrajne oskrbe. Iz opisa postopkov, konkretnih korakov in dejanj spoznamo, kako so potekale življenjske spremembe šestnajstih udeležencev eksperimenta. Poleg formalnih postopkov, ki temeljijo na obstoječi zakonodaji, nas avtorji seznanijo tudi s postopki strokovnjakov, ki uporabnikom zagotavljajo preobrazbo, jih krepijo in ustvarijo možnosti za spreminjanje lastne življenjske usode. Pokazalo pa se je tudi, da je za uspešno uvajanje sistema dolgotrajne oskrbe treba izdelati metode, ki bodo sistem ne le uvedle, ampak ga tudi vzdrževale, razvijale, posodabljale, prilagajale po meri ljudi. V opisanem eksperimentu se je metoda individualnega načrtovanja in izvajanja storitev dobro obnesla, verjetno pa bo šele uvajanje celotnega sistema dolgotrajne oskrbe pokazalo, ali bo dovolj zgolj ena.

V tretjem poglavju *Eksperiment* z analizo zastojev, težav in problemov med izvajanjem eksperimenta ugotovimo, da obstoječa zakonodaja ni naklonjena

spodbujanju aktivne vloge uporabnikov pri reševanju osebnih stisk, prav tako pa metode in pristopi strokovnjakov delujejo bolj v podporo zakonodaji kot pa za preobrazbo uporabnikov v posameznike, ki lahko vplivajo na spremembe v svojem življenju. Dolgotrajna oskrba je ne le nova oblika zavarovanja za čas, ko bomo potrebovali pomoč drugih. Je ne le zavarovanje za brezskrbno starost, ampak veliko več. Dolgotrajna oskrba je fenomen, ki v življenje sodobnega človeka vnaša številne spremembe. Opozarja na vzpostavljanje drugačnega sistema, ki ljudem z dolgotrajnimi stiskami omogoča življenje doma, v skupnosti, onkraj zidov institucij.

Z uvajanjem dolgotrajne oskrbe vsekakor potrebujemo – poleg nove zakonodaje, ki bo prijaznejša za uporabnike – tudi takšen pristop strokovnjakov, ki si bo v izhodišču prizadeval za doseganje pozitivnih sprememb v življenju posameznika. Vključevanje v sistem dolgotrajne oskrbe ne sme temeljiti na birokratski drži, na tem, da uporabnik prosi državo za uslugo. Nasprotno, uporabnik ima pravico do dolgotrajne oskrbe, določa in narekuje tempo izvajanja postopka, je v središču postopka, njegov regulator in vodilni člen (str. 169–170). Vsi udeleženci v postopku (poleg strokovnjakov tudi sorodniki, prijatelji, znanci) se morajo zavedati, da so vanj vključeni zato, da uporabniku pomagajo izraziti njegovo voljo, potrebe in cilje.

Četrto poglavje *Sistem* predstavlja pogled na dolgotrajno oskrbo s ptičje perspektive. Bralca seznanja s sistemi dolgotrajne oskrbe drugod po Evropi, s posebnim poudarkom na neposrednem financiranju, ki omogoča kupovanje storitev po lastni izbiri. S kratko predstavitevjo dolgotrajne oskrbe v šestih evropskih državah (Avstrija, Združeno kraljestvo, Švedska, Nizozemska, Nemčija in Luksemburg) dobimo vpogled v financiranje dolgotrajne oskrbe in v probleme pri uvajanju dolgotrajne oskrbe ter v prilagajanje sistema in neposrednega financiranja potrebam vse številčnejše populacije (v Sloveniji že danes potrebuje dolgotrajno oskrbo okoli 50.000 ljudi).

V nadaljevanju avtorji analizirajo obstoječo ureditev v Sloveniji in ugotovijo, da področje dolgotrajne oskrbe sistemsko ni urejeno. To pomeni, da ljudje prejemajo storitve in prejemke za dolgotrajno oskrbo na način, ki ga urejajo ločeni sistemi socialne varnosti in ločeni sistemi zagotavljanja oskrbe (socialno in zdravstveno varstvo) (str. 244). Druga značilnost obstoječega siste-

ma je izrazita institucionaliziranost. Kaže se v zagotavljanju oskrbe v institucijah (ne torej v domačem okolju uporabnikov), temu pa je prilagojeno tudi financiranje oskrbe. Najslabše razmerje med institucionalno in skupnostno oskrbo obstaja na področju oskrbe starejših. V domovih za stare živi skoraj trikrat več ljudi, kot jih prejema pomoč na domu, torej oskrbo doma (str. 247). Avtorji ugotavljajo, da je obstoječ sistem drag, zastarel in onemogoča, da bi uporabniki prejeli ustrezne storitve in živeli čim dostojnejše življenje. Uporabnike sicer spodbuja k uporabi neformalnih virov pomoči, a na način, ki dobesedno izčrpa sorodnike, prijatelje in znance, saj ne ponuja niti ustreznih razbremenjevalnih oblik pomoči niti izobraževanja in usposabljanja za oskrbo družinskih članov.

Na podlagi eksperimenta, številnih analiz in projekcij, ki jih v knjigi avtorji tudi predstavijo in utemeljijo, predlagajo sistem, ki ne bo dražji od zdajšnjega, a bo zagotavljal individualizacijo storitev, skupnostno oskrbo in dajal prednost tako življenju v domačem okolju kakor tudi neposrednemu financiranju in plačevanju storitev.

Sklepno, peto poglavje *Med zgodbami in predlogi* je sinteza prejšnjih in poskuša analizirati medsebojno delovanje različnih ravni dolgotrajne oskrbe. Zveni politično aktualno, saj ponuja uvajanje dolgotrajne oskrbe kot enega od kriznih ukrepov, kot investicijo v nove zaposlitve, izobraževanje, ustvarjanje nove tehnologije in paradigme oskrbe, predvsem pa je ukrep za spodbujanje solidarnosti med ljudmi. Dolgotrajno oskrbo je moč razumeti ne zgolj kot strošek socialne države, je tudi večkratna investicija, in sicer: (1) v drugačne načine bivanja ljudi, ki potrebujejo pomoč in podporo drugih, (2) v krepitev odnosov med ljudmi, predvsem priložnost za vzpostavljanje drugačnih odnosov, (3) v razvijanje neformalnih načinov solidarnosti na lokalni in osebni ravni, (4) v razvijanje drugačnih načinov zaposlovanja in vrednotenja dela (str. 328).

Vsekakor je uvajanje dolgotrajne oskrbe, kot jo predstavijo avtorji monografije, smiselno. Z njihovo pomočjo si zdaj uvajanje tudi lažje predstavljamo, saj so nam podali jasnejšo sliko o tem, kaj za uvajanje sistema dolgotrajne oskrbe še potrebujemo. V tem pogledu je monografija tudi ravno pravšnji pripomoček za vse, ki bodo v nov sistem dolgotrajne oskrbe vstopili (upamo, da čim prej) in ga vpeljali v naše življenje.

Jana Mali